

REGIOPLAN

PARTNER VOOR MAATSCHAPPELIJKE IMPACT

Hoe te komen tot een aanpak gericht op het ondersteunen van jongeren die langdurig geoorloofd niet naar school gaan?

Inspiratiedocument Brede thuiszittersaanpak

Hoe te komen tot een aanpak gericht op het ondersteunen van jongeren die langdurig geoorloofd niet naar school gaan?

Inspiratiedocument

Brede thuiszittersaanpak

EINDRAPPORT

Auteurs

Jos Lubberman

Amsterdam, 20 januari 2025

Publicatienr. 24102

© 2025 Regioplan, in opdracht van Ingrado

Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Regioplan. Regioplan aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

Inhoudsopgave

1	Proloog	5
1.1	<i>Aanleiding</i>	5
1.2	<i>Doel</i>	5
1.3	<i>Aanpak</i>	5
1.4	<i>Leeswijzer</i>	5
2	Casus 1: leerrecht	8
3	Casus 2: vroegtijdige preventie	17
4	Epiloog	26
	Bijlage 1: stroomschema's routes casus 2	29

1. Proloog

1 Proloog

1.1 Aanleiding

Ingrado zet zich als de vereniging voor Leerplicht en Doorstroompunten in voor de jongeren die geen onderwijs krijgen. Ze maken zich er zorgen over dat een deel van die jongeren op grond van de Leerplichtwet niet in beeld is. Dit raakt de missie van Ingrado 'Iedere jongere heeft recht op ontwikkeling, Daar maken wij werk van.' Op basis van de Leerplichtwet wordt alleen gekeken naar ongeoorloofd verzuim, waardoor er formeel alleen gegevens zijn over jongeren die langdurig ongeoorloofd thuiszitten. De groep jongeren die langdurig geoorloofd thuiszit is echter veel groter. Op basis van gegevens van gemeenten die zich inzetten voor het recht op onderwijs van alle jongeren – dus ook de jongeren die bijvoorbeeld vanwege mentale klachten lange tijd niet naar school gaan en daar als ziek staan geregistreerd – schat Ingrado dat deze groep acht keer zo groot is.¹ Ingrado refereert aan de gemeenten die zich ook inzetten op (het voorkomen van) langdurig geoorloofd thuiszitten als "gemeenten met een brede thuiszittersaanpak".

1.2 Doel

Ingrado heeft Regioplan gevraagd om de brede thuiszittersaanpak van twee organisaties in beeld te brengen. Ze wil daarmee leerplichtorganisaties die de omslag naar leerrecht willen maken, van input en inspiratie voorzien om een dergelijke aanpak op te zetten. De essentie van een brede thuiszittersaanpak is dat (ook) kinderen in beeld zijn die langdurig geoorloofd thuiszitten dan wel waarvoor het risico bestaat dat ze langdurig geoorloofd uitvallen van school. Het doel van deze beschrijving is het bieden van handvatten aan gemeenten die zich nog niet op de langdurig geoorloofde thuiszitters richten voor de manier waarop ze dat wel kunnen doen en hoe ze dat kunnen verantwoorden. Op basis van deze doelstelling zijn de volgende vragen geformuleerd voor het opstellen van de casusbeschrijvingen:

- 1) *Hoe ziet de brede thuiszittersaanpak van de verschillende organisaties eruit?*
Wat is het doel, wat is de inzet (aantal fte), met wie wordt samengewerkt, wie heeft welke rol, wat is de rol van leerplicht/leerrecht precies? Welke definities worden gebruikt (i.h.b. definitie van thuiszitter)?
- 2) *Op welke manier onderbouwen de organisaties hun brede thuiszittersaanpak?*
Hoe onderbouwen de organisaties de activiteiten op geoorloofd verzuim, welke afspraken zijn gemaakt over het melden en registreren van langdurig geoorloofd verzuim?
- 3) *Sinds wanneer bestaat de brede thuiszittersaanpak in haar huidige vorm?*
Hoe is de brede thuiszittersaanpak tot stand gekomen? Wat was de aanleiding, waar lag het initiatief, hoe is de aanpak geborgd en wat was daarvoor nodig?

1.3 Aanpak

Om tot een bruikbaar resultaat te komen voor de leden van Ingrado, bestaande uit handvatten voor de leerplichtorganisaties en input voor een gesprek van Ingrado met de Rijksoverheid, hebben we twee casestudies uitgevoerd bij leerplichtorganisaties die nu een brede thuiszittersaanpak hanteren. Daarbij is ervoor gekozen de belasting voor de organisaties zelf tot een minimum te beperken door eerst deskresearch uit te voeren op reeds bekende informatie. Vervolgens is de casus nader in beeld gebracht in een groepsgebesprek met vertegenwoordigers van de leerplichtorganisatie. De resultaten zijn verwerkt in geanonimiseerde casebeschrijvingen die met enkele vertegenwoordigers van andere leerplichtorganisaties zijn doorgenomen. Daarbij is gekeken of de beschrijvingen input leveren voor de leerplichtorganisatie voor een eigen aanpak, of de beschrijvingen helder zijn en of er nog eventuele aanvullende vragen zijn om in te vullen. Deze reacties zijn vervolgens weer besproken met de twee leerplichtorganisaties en heeft geleid tot verhelderingen en aanvullingen in de beschrijvingen.

1.4 Leeswijzer

Het doel van deze rapportage is zodanige casusbeschrijvingen te leveren met daarin de werkwijze van de leerplichtorganisaties en van alles wat daarbij komt kijken, dat andere gemeenten en regio's er inspiratie uit kunnen putten om ook met een dergelijke aanpak aan de slag te gaan. Eerst worden deze casussen in achtereenvolgens hoofdstuk 2 en 3 beschreven, waarna de rapportage afsluit met een korte epiloog met onder meer een reflectie op voornaamste overeenkomsten (hoofdstuk 4).

¹ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2024/05/10/bijlage-9-meer-zicht-op-verzuim-duiding-leerplichttelling-22-23>

Casus 1 (hoofdstuk 2) richt zich op jongeren die ingeschreven staan op een school en geoorloofd structureel (langer dan vier weken aaneengesloten) minder dan 50% onderwijs volgen. Daarbij zijn er vijf uitgangspunten leidend voor de uitwerking en wordt gewerkt vanuit een visie op leerrecht in plaats van leerplicht.

Casus 2 (hoofdstuk 3) kenmerkt zich door een brede en vroegtijdige preventieve aanpak. Daarin zijn niet alleen afspraken gemaakt over het melden van ongeoorloofd verzuim voordat het wettelijk aantal uren bereikt is, maar ook over het vroegtijdig in beeld krijgen van zorgelijk geoorloofd verzuim. Deze preventieve aanpak is opgesteld vanuit zes bouwstenen en nadrukkelijk onderdeel van het voorkomen dat kinderen/jongeren langdurig – geoorloofd dan wel ongeoorloofd – thuis komen te zitten. In deze aanpak staat daarmee schoolaanwezigheid in plaats van schoolverzuim centraal.

2

2. Casus 1: leerrecht

2 Casus 1: leerrecht

Totstandkoming brede thuiszittersaanpak

Feitelijk werd met de komst van de Wet Passend Onderwijs binnen de leerrechtorganisatie geconstateerd dat het aantal thuiszitters steeds verder ging stijgen. In het schooljaar 2018-2019 krijgt de leerrechtorganisatie steeds vaker meldingen van leerlingen die vanwege psychische en/of langdurige lichamelijke problematiek niet naar school komen. De invoering van lestijdverkorting voor leerlingen met een beperking binnen het reguliere onderwijs (op 1 augustus 2018) lijkt hiervan deels de oorzaak. Scholen werden verplicht om na te denken over de lestijd voor kinderen met psychische en/of lichamelijke klachten, waar zij voorheen de leerling als ziek registreerden en deze dus niet werd gemeld (geoorloofd verzuim). In januari 2019 verschijnt het rapport 'De kracht om door te zetten', waarin Marc Dullaert pleit voor de opheffing van het verschil tussen geoorloofd en ongeoorloofd verzuim. Alle verzuim is immers onwenselijk en verdient aandacht. Andere adviezen uit het rapport zijn: richt je op de ontwikkeling voor ieder kind en niet alleen op onderwijs, schaf de vrijstellingen 5 onder a af en stel een casusregisseur aan bij langdurig verzuim.

In 2018 hebben de gemeenten binnen de leerrechtorganisatie het voorstel aangenomen om – waar in de multidisciplinair overleggen (MDO's) door de leerrechtorganisatie wordt geconstateerd dat er geen duidelijke regiehouder is – de rol van procesregisseur bij de leerrechtorganisatie te leggen. Het gaat hierbij zowel om langdurig ongeoorloofd als langdurig geoorloofd verzuim. Procesregie betekent expliciet niet het overnemen van verantwoordelijkheden van school of schoolbestuur, of zorgorganisaties. De school heeft de regie op het onderwijs, de zorg heeft de regie op de zorg. Het is niet vanzelfsprekend dat scholen deze procesregie oppakken. De leerrechtorganisatie wil deze rol dan ook verder uitbreiden, omdat ze ervan overtuigd zijn dat het gebrek aan voldoende regie juist bij langdurig geoorloofd verzuim nog steeds een belangrijke factor is die de duur van het thuiszitten verlengt. Dit doen ze door intensiever contact te zoeken met scholen en schoolbesturen en expliciet te vragen wie de procesregie heeft (meestal de school) en dat dit ook wordt uitgesproken. Op die manier kunnen ze bijvoorbeeld nagaan of de school de regie pakt en de zaak 'loopt', of dat er stagnatie is en er behoefte bestaat aan een externe procesregisseur. Een aantal consultants is getraind in het voeren van procesregie, zodat ze deze rol op professionele en neutrale wijze kunnen uitvoeren.

Uit een inventarisatie met de samenwerkingsverbanden bleek dat de langdurig geoorloofd afwezige leerlingen niet goed in beeld waren en dat het overzicht dat er was niet actueel was. Scholen meldden hun thuiszitters bij de samenwerkingsverbanden, maar deze informatie werd niet regelmatig bijgewerkt. Daardoor was het overzicht niet compleet en niet actueel.

In juni 2019 werd er door onderwijs- en gemeentebestuurders in de regio een voorstel aangenomen dat ervoor moest zorgen dat zowel op casusniveau (door middel van meer regie) als op beleidsniveau (door middel van meer informatie) de aanpak van langdurig geoorloofd verzuim werd versterkt. Het voorstel hield in dat:

- Scholen – met inachtneming van de privacyrichtlijnen en na bespreking met de ouders – informatie over langdurig geoorloofd verzuim gaan delen met de leerrechtorganisatie (vaak gaat dit gepaard met een uitnodiging voor het MDO).
- De leerrechtorganisatie en andere ketenpartners hun aanpak gaan intensiveren na meldingen van langdurig geoorloofd verzuim: snelle vervolgactie en duidelijke regie na elke melding, zodat langdurige afwezigheid wordt tegengegaan.
- De leerrechtorganisatie een centrale monitoring opzet van alle kinderen die niet naar school gaan. Hiermee wordt een helder totaalbeeld gecreëerd van welke kinderen in deze regio (per SWV/gemeente) niet naar school gaan en waarom niet. Hiermee kunnen onderwijs- en gemeentebestuurders beleid monitoren en bijstellen.

Sinds het schooljaar 2019-2020 voert de leerrechtorganisatie minimaal één keer per twee maanden met alle vo-scholen het gesprek over leerlingen die geen volledig onderwijs volgen en bij de leerrechtorganisatie zijn gemeld. Ook alle poscholen is gevraagd om – wanneer het speelt – langdurig (geoorloofd) verzuim te melden bij de leerrechtorganisatie. Met die scholen wordt vervolgens regelmatig contact gezocht, bijvoorbeeld tijdens de jaarlijkse schoolbezoeken. In deze gesprekken komt naar voren wat de oorzaak van het langdurig verzuim is, wat de huidige dagbesteding is, hoeveel onderwijs het kind nog volgt, et cetera. Ook staat men expliciet stil bij de vraag of – en vanuit welke ketenpartner – de regie is belegd. Daarnaast komt het soms voor dat er in dit overleg nieuwe leerlingen in beeld komen.

In deze periode voert de regio ook onderzoek uit naar thuiszitters. De gemene deler uit de adviezen bij dit onderzoek: neem als leerrechtorganisatie een steviger positie in richting ketenpartners, waarbij het van belang is om deze positie van tevoren goed duidelijk te maken en ook mandaat te hebben om deze positie te kunnen innemen.

In het voorjaar van 2022 buigen wethouders en onderwijsbestuurders zich over de uitgangspunten die leidend moeten zijn in de samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp. Op basis van deze uitgangspunten hebben gemeenten en onderwijs een gezamenlijke meerjarige visie neergelegd voor de samenwerking onderwijs/jeugdhulp en het tegengaan van thuiszitten. De thuiszittersaanpak alsmede de rol van de leerrechtorganisatie worden geformaliseerd, met onder meer de aanpassing van de regionale samenwerkingsafspraken tot gevolg. In het verlengde is de ambtsinstructie aangepast door de werkwijze met betrekking tot thuiszitters toe te voegen en is het privacyreglement aangepast door verwerking van persoonsgegevens van langdurig geoorloofd verzuimers toe te voegen.

“Om het thuiszitterspact te kunnen halen doen we o.a. het volgende:

- We hebben afspraken over hoe we omgaan met alle vormen van verzuim en hebben dit vastgelegd in regionale samenwerkingsafspraken.
- Leerrecht houdt een registratie bij zodat alle thuiszitters in de regio in beeld zijn en we trends rondom oorzaken, dagbestedingen etc. kunnen monitoren.
- We hebben afspraken welke partij wanneer regievoerder is. Belangrijk is dat altijd expliciet is bij alle partijen wie de procesregie heeft – en wat dit betekent. Wanneer een kind een schoolinschrijving heeft, ligt de procesregie over het terugwerken naar school bij de school. Wanneer het passend is, kan een andere partij deze rol nemen. Leerplicht kan de procesregie pakken wanneer het proces stagneert. Wanneer een kind geen schoolinschrijving heeft, ligt de procesregie bij leerplicht indien het kind GEEN vrijstelling heeft en bij de gemeentelijke toegang indien het kind WEL een vrijstelling heeft. Zowel de samenwerkingsverbanden als leerplicht treden op als ‘critical friend’ richting scholen als het gaat om het opstellen van OPPs, het tijdig inschakelen van externe partners (meldingsbereidheid) en het naleven van de zorgplicht in bredere zin.
- Een onafhankelijk arts geeft bij een verzoek tot leerplichtvrijstelling advies. Bij een negatief advies geeft leerplicht geen vrijstelling af. De onafhankelijk arts neemt in principe altijd de visie mee van het betreffende samenwerkingsverband over het onderwijsperspectief van de leerling. Bij enig onderwijsperspectief volgens het SWV, volgt in principe een negatief advies. Daarnaast geeft de onafhankelijk arts in principe een negatief advies, wanneer: • Een PO-leerling binnen een jaar kan toegroeien naar onderwijs. • Een VO-leerling binnen een jaar kan toegroeien naar onderwijs, minimaal in een klein groepje (4 à 5 leerlingen) in een onderwijs- of onderwijs-zorg gecombineerde setting.”

Doel van de aanpak

De leerrechtorganisatie zet in op het recht op onderwijs en ontwikkeling voor ieder kind, ongeacht de aard van het verzuim. “We kunnen het beste onze rol pakken door vroegtijdig betrokken te zijn bij langdurig geoorloofd verzuim, dit betekent niet dat wij altijd meteen aansluiten bij een overleg. Zo nodig denken we mee. Wij kennen de mogelijkheden, zowel voor ouders (onderwijsconsulent, geschillencommissie) als voor school (variawet, veilig thuis melding, procesregie).” Het zo vroeg mogelijk betrokken zijn is van belang om het aantal thuiszitters terug te dringen én jongeren optimaal te kunnen helpen.

De in deze casus beschreven aanpak richt zich op primair en voortgezet onderwijs. In het mbo wordt door de leerrechtorganisatie uiteraard ook ingezet op schooluitval, maar wordt een andere aanpak gevolgd. De werkwijze voor het mbo blijft in deze casus dan ook buiten beschouwing.

Vijf uitgangspunten

In de samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp in de regio zijn vijf principes afgesproken, die leidend zijn voor de afspraken en uitvoering van de aanpak:

- de ononderbroken ontwikkeling van de jeugdige staat centraal;
- inclusief, passend en zo nabij mogelijk;
- samenwerking aan een integraal aanbod voor jeugdigen in zorg en binnen een onderwijszorgarrangement;
- partnerschap en regievoering;
- samen steeds beter worden

Doelgroep van de aanpak

Er wordt een brede definitie gehanteerd. Onder thuiszitters vallen niet alleen de jongeren die op een school staan ingeschreven en langdurig ongeoorloofd niet naar school kunnen, maar ook leerlingen die geoorloofd geen onderwijs volgen, jongeren die niet op een school staan ingeschreven en wel leerplichtig zijn (absoluut verzuim) en kinderen met een vrijstelling vanwege medische of psychische beperkingen (5 onder a). Eveneens vallen alle vo-leerlingen die zijn geschorst in afwachting van verwijdering hieronder.

De thuiszittersaanpak richt zich op de jongeren die ingeschreven staan op een school en geoorloofd structureel (langer dan vier weken aaneengesloten) minder dan 50% onderwijs volgen. Als het goed is, wordt er voor de jongeren voordien al van alles ingezet. De grens ligt bij 50% omdat de aanpak is gericht op leerlingen die uitvallen. Thuiszitters (0% onderwijs) maken deel uit van deze groep zogenoemde risicoleerlingen (minder dan 50% onderwijs). Het gaat om leerlingen die geoorloofd afwezig zijn vanwege medische en psychische belemmeringen (zonder vrijstelling) of schoolgebonden factoren. De oorzaken hiervoor zijn zeer divers. Het kan gaan om kind-, systeem- of schoolgebonden factoren. Om uiteindelijk tot de doelgroep te horen is het wel van belang dat er wordt meegewerkt aan een oplossing. In de praktijk loopt geoorloofd en ongeoorloofd verzuim soms door elkaar. De missie van de leerrechtorganisatie is om ook de kinderen in beeld te krijgen die vanwege (vooral) psychische of gedragsproblematiek of hoogbegaafdheid thuiszitten of gedeeltelijk thuiszitten, omdat blijkt dat daar stagnatie en handelingsverlegenheid zit: "Voor hen willen we iets betekenen."

Werkwijze in de praktijk

Scholen wordt gevraagd de leerrechtorganisatie altijd te mailen als een leerling geoorloofd langer dan vier weken minder dan 50% van de onderwijstijd aanwezig is. Daarnaast mogen scholen het bij minder afwezigheid ook laten weten als het verzuim zorgwekkend is. Als risicoleerlingen weer meer dan 50% onderwijs volgen, sluit de leerrechtorganisatie de casus af. De school – die uiteindelijk altijd de verantwoordelijkheid behoudt – is dan aan zet voor het monitoren van en opvolging geven aan het verzuim. Hiermee is de leerrechtorganisatie niet afhankelijk van de meldingen bij het Samenwerkingsverband. Het bleek dat de cijfers op dit front tussen het Samenwerkingsverband en de leerrechtorganisatie ook niet met elkaar overeenkwamen (deels door een afwijkende definitie). Met het SWV is ook afgesproken dat scholen niet dubbel hoeven aan te leveren. Wel worden de registraties over het aantal consulten bij het SWV tegen de registratie van de leerrechtorganisatie afgezet, om te kijken of de aantallen overeenkomen. Het blijkt dat er dan telkens weer nieuwe jongeren in beeld komen, hetzij uit deze combinatie, hetzij uit de gesprekken met de scholen.

Toestemming ouders

De school informeert de ouders voordat zij de melding doen. Daarnaast heeft de leerrechtorganisatie vaak ook zelf contact met ouders en leerling en sluiten ze regelmatig aan bij het multidisciplinair overleg. Het uitgangspunt is dat ouders (en leerling) gezien en gehoord worden en akkoord zijn met de betrokkenheid van de leerrechtorganisatie. Als ouders niet akkoord gaan, doet de leerrechtorganisatie niets. Dit is echter nog niet voorgekomen. De leerrechtorganisatie heeft vaak zelf contact met ouders in het proces. Dat wordt door ouders als helpend ervaren. Ze vinden het ook logisch dat de leerrechtorganisatie op de hoogte is of betrokken wordt.

In principe is er geen wettelijke grondslag voor de leerrechtorganisatie om een rol te spelen – en daarmee gegevens te verwerken – bij geoorloofd verzuim. Op basis van de Leerplichtwet heeft de leerrechtorganisatie alleen een taak rond ongeoorloofd verzuim. Op grond van het VN Kinderrechtenverdrag, de Grondwet, de Wet Passend Onderwijs en de het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) ziet men voldoende handvatten hierin wel op te treden; langdurig geoorloofd verzuim kan in de praktijk immers tot schooluitval leiden. De leerrechtorganisatie speelt een belangrijke

rol om deze uitval te voorkomen en werkt daarin samen met ketenpartners. Om deze rol in te kunnen vullen is het nodig meldingen van geoorloofd verzuim te krijgen en hierin met de ketenpartners te kunnen samenwerken. Vanuit de grondslag ‘algemeen belang’ in artikel 6e van de AVG en vanuit artikel 3 van de WPG verwerkt en deelt de leerrechtorganisatie gegevens. Hierbij wordt nauwlettend toegezien op proportionaliteit en subsidiariteit. De privacy-officer van de leerrechtorganisatie is betrokken geweest bij het opstellen van het proces. Er is aandacht voor dataminimalisatie en er zijn privacyconvenanten gesloten tussen de samenwerkingsverbanden, de schoolbesturen en de gemeenten over het delen van informatie. Daarnaast is de werkwijze opgenomen in het privacyreglement en de ambtsinstructie.

In het voortgezet onderwijs bespreekt de leerrechtorganisatie de risicoleerlingen twee à drie keer per jaar met de school, samen met de adviseur van het samenwerkingsverband. De risicoleerlingen worden – na melding door de school – door de leerrechtorganisatie geregistreerd in het systeem LBA.² Deze registratie (oorzaak, dagbesteding, wachtlijsten etc.) is voor de leerrechtorganisatie belangrijk om het beleid te kunnen voeren. Ook zorgt het systeem ervoor dat risicoleerlingen gemonitord worden doordat ze periodiek in de monitoring van de leerrechtorganisatie naar voren komen. In het primair onderwijs wordt de thuiszittersaanpak in de jaarlijkse schoolbezoeken, startgesprekken en via de nieuwsbrief gecommuniceerd. Ook de basisscholen weten de leerrechtorganisatie inmiddels goed te vinden als het gaat om risicoleerlingen.

De leerrechtorganisatie vraagt de scholen om zelf de leerrechtorganisatie te benaderen. Scholen kunnen de risicoleerlingen op verschillende manieren melden, via de mail, telefonisch of in een bestaand overleg. Feitelijk melden scholen de geoorloofd langdurig verzuimende risicoleerling bij de leerrechtorganisatie op de wijze zoals ze het zelf willen (en met instemming van de ouders). Het verzuimloket wordt hiervoor echter niet gebruikt. Dat blijft staan voor (vermoedelijk) ongeoorloofd verzuim. De leerrechtorganisatie werkt momenteel aan een eenduidiger werkwijze om geoorloofd verzuimende risicoleerlingen te melden. In dat format komt ook de toestemming van ouders aan de orde.

Verzuimconsulenten en thuiszittersconsulenten

Sinds 2022-2023 werkt de leerrechtorganisatie (in het vo) met twee typen consulenten leerrecht, te weten een verzuimconsulent en een thuiszittersconsulent. Dit betekent dat de leerrechtorganisatie op de vo-scholen in duo's werkt: de verzuimconsulent voor alle reguliere (ongeoorloofd) verzuimzaken en de thuiszittersconsulent voor het langdurige geoorloofde verzuim. De thuiszittersconsulent is het aanspreekpunt voor langdurig geoorloofd verzuim (langer dan vier weken en meer dan 50% afwezig) en is specialist in complexe casuïstiek. De consulenten werken samen en vullen elkaar aan. Bij beide 'teams' is oog voor het steeds verder professionaliseren via onder meer intervisie, deskundigheidsbevordering en feedback.

De leerrechtorganisatie zegt dat in het geval van verwijtbaar langdurig ongeoorloofd verzuim – waar in de praktijk nauwelijks sprake van is – de strafrechtelijke route van de MAS wordt gevolgd. Soms is de thuiszittersconsulent ook daarbij betrokken. De thuiszitterconsulent begeleidt ouders en jongeren naar een vervolg vanuit een neutralere positie, terwijl de verzuimconsulent het strafrechtelijke traject volgt.

² “Met LBA kunnen gemeenten en regionale leerplichtbureaus de taken rond jongeren in de leeftijd van 3 tot en met 27 jaar uitvoeren. Het sterke punt van LBA is de integratie van werkprocessen. Jongeren in begeleiding worden hierdoor automatisch op de voet gevolgd en kunnen nooit uit beeld raken.” Bron: <https://www.softwarecatalogus.nl/pakket/lba-software>

Thuiszittersconsulenten

De 'thuiszittersconsulenten' hebben zich gespecialiseerd in complexe en stagnerende casuïstiek. Ze denken mee met ouders/leerling en scholen en kunnen een verbindende rol spelen op het moment dat de samenwerking moeizaam verloopt. Daarnaast kunnen ze kritisch kijken of alle partijen de afspraken nakomen en verantwoordelijkheid nemen. Ze hebben (globale) kennis van het onderwijs, de jeugdhulp en dagbestedingsmogelijkheden en weten waar de verantwoordelijkheden liggen van het samenwerkingsverband, de scholen en de jeugdteams.

De consulent leerrecht heeft een andere rol bij thuiszitters dan bij ongeoorloofd verzuim en is een thuiszittersconsulent. Deze 'thuiszittersconsulent' is een onafhankelijke, deskundige sparringpartner voor alle betrokkenen. Hij/zij denkt mee, zoekt naar mogelijkheden en neemt zo nodig initiatief tot overleg. Het uitgangspunt is dat de leerling zo snel als mogelijk weer onderwijs kan volgen. Gedurende de periode dat de jongere niet volledig naar school gaat, houden zij zicht op de voortgang van het traject. Dit vertaalt zich in drie rollen voor de consulent leerrecht bij langdurig verzuim:

1. Samenwerkingspartner zijn van scholen en ouders, soms met een kritische pet op.

Elk kind heeft recht op onderwijs en ontwikkeling. De leerrechtorganisatie staat naast de school, naast de ouders, maar bovenal: naast het kind/de jongere, om zo dit recht op onderwijs en ontwikkeling te waarborgen. Ze nemen bij langdurige afwezigheid altijd een neutrale positie in. Vanuit die neutrale positie zoeken ze de samenwerking met ouders en scholen, stellen hun ook kritische vragen en geven gevraagd en ongevraagd advies. Ze wijzen ouders, scholen en soms ook andere partijen op hun rechten én verantwoordelijkheden die ze hebben vanuit wetgeving en/of regionale afspraken. Van ouders wordt verwacht dat ze altijd in gesprek blijven met de school en andere partners om zo naar oplossingen te blijven zoeken, zelfs als ouders hier geen vertrouwen in hebben. Er wordt gevraagd open te staan voor andere oplossingen ten aanzien van onderwijs en hulpverlening. Zolang er geen sprake is van verwijtbare afwezigheid en ouders actief meewerken aan een oplossing kan én wil de leerrechtorganisatie ouders niet dwingen om mee te gaan met een oplossing waar ze het niet mee eens zijn. De thuiszittersconsulent heeft dan niet de 'leerplichtpet' op en is dus zeer terughoudend met handhaven. Van scholen wordt verwacht dat ze altijd een plan maken bij langdurig verzuim. Scholen zijn immers verantwoordelijk voor een ononderbroken leerlijn. Het is daarmee aan hen om een plan te maken (OPP) gericht op het herstel van deze leerlijn. Dit doen ze met ondersteuning van de samenwerkingsverbanden en eventueel samen met professionals vanuit de jeugdteams en JGZ. Als er sprake is van wachtlijsten, hebben scholen en jeugdteams de taak om een overbruggingstraject vorm te geven in overleg met ouders. Bij aanmelden en uitschrijven hebben scholen zich te houden aan de wetgeving rondom de zorgplicht.

2. Procesregisseur' zijn over de casus.

In principe heeft de school van inschrijving de procesregie bij al haar leerlingen. Vaak worden gemeenten (JGZ, jeugdteams) betrokken bij het vormgeven en uitvoeren van een plan, waar er meer nodig is voor de ononderbroken leerlijn van het kind. In negen van de tien gevallen werkt dit uitstekend. Soms werkt het minder soepel. De leerrechtorganisatie kan de procesregie nemen, op het moment dat zij zien dat het proces stagneert en partijen hun rol onvoldoende pakken. Procesregie door de leerrechtorganisatie betekent bijvoorbeeld dat ze overleggen inplannen en voorzitten, met alle deelnemers een doel formuleren en rollen en verantwoordelijkheden expliciet maken en gemaakte afspraken bewaken. Voor ouder(s), maar ook voor alle andere betrokkenen is het belangrijk om zich te realiseren dat de leerrechtorganisatie, wanneer zij 'procesregisseur' zijn, niet de 'leerplichtpet' op hebben. De leerrechtorganisatie werkt in die gevallen vanuit het 'leerrecht' van kinderen en jongeren om onderwijs te kunnen volgen.

3. Informatieverzamelaar zijn voor beleid.

De leerrechtorganisatie heeft een belangrijke signalerende taak richting gemeenten en onderwijspartijen. Door middel van registratie brengen ze de totale populatie van kinderen die niet naar school gaan in beeld. Door te categoriseren, bijvoorbeeld naar type onderwijs, leeftijd, oorzaak en dagbesteding wordt het voor gemeenten en onderwijspartijen steeds duidelijker wat er nodig is, bijvoorbeeld aan aanvullend aanbod aan zorg-onderwijsarrangementen.

Betrokken organisaties

Voor het mogelijk maken van de aanpak van het langdurig geoorloofd verzuim is een rol weggelegd voor de school, het samenwerkingsverband, JGZ, Jeugdteam en de leerplichtorganisatie. In regionale samenwerkingsafspraken zijn, als onderdeel van een handreiking, tussen de verschillende organisaties afspraken gemaakt over de rollen, verantwoordelijkheid en activiteiten van elke organisatie, inclusief afspraken wie in principe voor de financiering moet zorgen. Dat is per type verzuim uitgewerkt, waaronder voor de leerlingen die zorgwekkend structureel geoorloofd verzuim vertonen. Hiertoe behoren in ieder geval alle kinderen die langer dan vier weken meer dan 50% geoorloofd afwezig zijn almede alle leerlingen (vo) die zijn geschorst in afwachting van verwijdering.

School

- Heeft *in principe* de regie bij zoeken naar oplossing bij langdurig verzuim.
- Meldt langdurig *geoorloofd* verzuim bij SWV (po) en leerrecht/leerplicht³ en informeert ouders over deze melding.
- Biedt waar mogelijk en nodig een aangepast onderwijsprogramma aan, eventueel gebruikmakend van de Variawet.
- Schakelt tijdig JGZ, leerrecht/leerplicht en jeugdteam in, in overleg met ouders.
- Neemt deel aan casusoverleg wanneer dit wordt georganiseerd of organiseert dit zelf.
- Houdt contact met kind en ouders/verzorgers en maakt z.s.m. samen met hen, JGZ en/of Jeugdteam (indien betrokken) en evt. zorgverleners (indien betrokken) een plan van aanpak en werkt volgens de principes van 'Integraal Arrangeren'.⁴
- Wanneer aanvullend op de ondersteuning vanuit school jeugdhulp nodig is, wordt dit ingezet op basis van een OPP waarbij altijd een contactpersoon van de gemeentelijke toegang betrokken is.
- Zorgt in het geval van wachtlijsten samen met het jeugdteam voor een overbruggingstraject, zoals Shadow op school (ambulante begeleiding), ondersteuning thuis vanuit het jeugdteam of een docent.

Samenwerkingsverband

- Ondersteunt op verzoek van de school in het zoeken naar een oplossing bij langdurig geoorloofd verzuim.
- Neemt indien gewenst deel aan casusoverleg wanneer dit wordt georganiseerd door school.
- Directeur of afgevaardigde met mandaat neemt deel aan doorbraakoverleg wanneer dit wordt georganiseerd.
- Organiseert zo nodig doorzettingsmacht (binnen onderwijs).⁵

JGZ/Jeugdteam

- Is zo nodig betrokken bij tot stand komen OPP (Integraal Arrangeren).
- Zoekt naar een oplossing voor het langdurig verzuim door passende jeugdhulp te organiseren. Deze is in beginsel mede gericht op terugkeer naar school.
- Neemt deel aan casusoverleg wanneer dit wordt georganiseerd of organiseert dit zelf.
- Directeur of afgevaardigde met mandaat neemt deel aan doorbraakoverleg wanneer dit wordt georganiseerd.
- Jeugdteam maakt afspraak met ouders dat het de school informeert over besluiten over en de voortgang van de jeugdhulp t.b.v. de regiefunctie van school.
- Zorgt samen met school voor overbruggingstraject in het geval van wachtlijsten voor zorg of (v)so.

Leerplicht

- Houdt een registratie bij zodat al het langdurig verzuim in de regio in beeld is.
- Adviseert ouders en scholen bij langdurig verzuim (ongeoorloofd én geoorloofd), sluit op aanvraag aan bij overleggen.
- Deelt gegevens over langdurig geoorloofd met SWV (afspraken hierover verschillen per SWV) op basis van bestaande afspraken/convenanten.
- Kan zelf regie nemen als betrokkenen constateren dat stagnatie optreedt en er een andere regiehouder ontbreekt.

De procesregisseur (kan leerplicht zijn)

- Organiseert een casusoverleg met school, ouders, SWV, JGZ, Jeugdteam en eventueel leerplicht – indien geen sprake is van een passend en gestart aanbod van zorg en/of onderwijs.

³ De invulling van de afspraken verschilt per samenwerkingsverband, omdat sommige samenwerkingsverbanden ook zelf willen registreren.

⁴ In deze regio is de methodiek Integraal Arrangeren uitgewerkt. Dit is het samen bedenken, maken en uitvoeren van één arrangement voor een leerling. Bij een onderwijszorgarrangement is er zowel extra ondersteuning van het onderwijs nodig als een vorm van jeugdhulp. Onderwijs en jeugdhulp stemmen dit op elkaar af.

⁵ Zowel het doorbraakoverleg als het organiseren van de doorzettingsmacht blijkt in de praktijk lastig te organiseren en is daarmee nog niet geregeld zoals beoogd.

- Ziet toe op een helder ‘1 gezin, 1 plan’⁶ waarin verantwoordelijkheden zijn (her)belegd.
- Maakt duidelijke afspraken over informatie delen conform privacyrichtlijnen.
- Ziet toe op het nakomen van afspraken.
- Schaalt op door contact op te nemen met leidinggevende/directeur van de betreffende organisatie wanneer een oplossing uitblijft en alle reguliere wegen doorlopen zijn.
- Verwijst indien nodig naar onderwijsconsulent of geschillencommissie.

Organisatie binnen leerplicht

Wie heeft welke rol binnen de leerplichtorganisatie bij de uitvoering van deze brede thuiszittersaanpak? Hoe is de inzet van medewerkers georganiseerd en hoeveel fte wordt er specifiek hiervoor ingezet?

De wijze waarop de aanpak is georganiseerd binnen de leerrechtorganisatie is hierboven reeds beschreven.

De inzet van thuiszittersconsulenten wordt vanuit de reguliere leerplichtformatie voor de leerrechtorganisatie georganiseerd. Wel bleek in 2022 dat uitbreiding van de formatie van het ‘thuiszittersteam’ noodzakelijk was en heeft dat ook plaatsgevonden. Het aantal thuiszitters nam namelijk nog steeds toe. Men ziet hiervoor een aantal oorzaken:

- 1) De samenwerking met de scholen en samenwerkingsverbanden leidt ertoe dat er steeds meer risicoleerlingen in beeld komen.
- 2) Het aantal jongeren met psychische problemen stijgt sterk en de complexiteit neemt bovendien toe.
- 3) Samenwerkingsverband en gemeenten slagen er nog niet afdoende in om een volledig dekkend aanbod van passend onderwijs te bieden. Jeugdhulp kampt bovendien met wachtlijsten.

Borging van de aanpak

De aanpak is geborgd doordat er regionale samenwerkingsafspraken zijn gemaakt, waaruit de brede thuiszittersaanpak voortvloeit (zie ook de beschrijving van de totstandkoming van de aanpak). Het maken van deze (bestuurlijke) afspraken heeft gezorgd voor een continu kader of commitment waar partijen zich op kunnen beroepen en met elkaar het gesprek over aan kunnen gaan om te bekijken wat nodig is. De borging is hiermee geregeld als zijnde een gedeelde verantwoordelijkheid van alle partijen. Ook blijven de organisaties hierover continu in gesprek met elkaar. Hierbij helpt het dat er een groeiend inzicht is – dat dus bovendien regionaal is afgesproken – dat de leerrechtorganisatie een belangrijke rol speelt bij langdurig verzuim, ook wanneer dit verzuim geoorloofd is.

Verwachte impact

De leerrechtorganisatie heeft meerdere signalen dat ze op de goede weg zijn, maar ziet dit in de cijfers nog niet direct terug in een daling van het aantal thuiszitters. Afgelopen schooljaar 2023-2024 is het aantal thuiszitters wel minder hard gestegen dan voorheen. Deze stijging is deels administratief van aard en het gevolg van de intensieve aanpak. Scholen melden meer jongeren. De aanpak werkt op die manier dus. De eerste reacties van scholen op het werken met aparte thuiszittersconsulenten en zodoende in duo’s te opereren, zijn positief. Het opzetten van de andere – niet handhavende – leerplichtpet wordt gewaardeerd. Ook het veel meer met elkaar in gesprek zijn is positief; steeds meer een spin in het web en een critical friend zijn, en samen zoeken naar oplossingen. Ouders waarderen de inbreng van de consulenten in overleggen en in de individuele contacten. Door de neutrale opstelling kan er soms een meer open en gelijkwaardig gesprek ontstaan tussen school, ouders en andere betrokkenen. De consulenten stimuleren anderen om meer out-of-the-box te denken.

De aanpak levert feitelijk voor alle betrokkenen iets op. Zo ontstaat er een completer en beter beeld van thuiszitters en de achterliggende problematiek. Het samenwerkingsverband krijgt daarmee ook meer inzicht in de witte vlekken in hun aanbod en hoe de onderwijszorgarrangementen versterkt kunnen worden. Bovendien is er uiteindelijk altijd iemand die erop toeziet dat de regie wordt gepakt om de jongere te helpen.

Belemmerende en bevorderende factoren

Uit de casus komen meerdere belemmerende en bevorderende factoren naar voren:

- De gehanteerde definitie voor thuiszitter wijkt af van de definitie die de Inspectie en het ministerie hanteren⁷, wat dus tot andere cijfers over het aantal thuiszitters leidt in het jaarverslag en daarmee tot de nodige discussie. Dat moet je uitleggen en helpt niet mee in de samenwerking en de aanpak rond thuiszitters.

⁶ Bij ‘1 gezin, 1 plan’ werken hulpverleners samen in een team, onder leiding van een regisseur.

⁷ Door overheid gehanteerde definitie van thuiszitter: langdurig ongeoorloofd relatief verzuim langer dan vier weken en absoluut verzuim.

- Correcte en tijdige registratie (o.a. oorzaak, dagbesteding, wachtlijsten) is belangrijk; enerzijds om de juiste cijfers te hebben en met elkaar het goede gesprek te voeren, anderzijds ook om (beleidsmatig) oplossingen te vinden. Het heeft ook geholpen om een ingang te hebben naar ouders van geoorloofd verzuimende jongeren die zelf geen hulp zoeken.
- Regelmatig contact met de scholen waaronder de schoolbezoeken. Daarin wordt ook telkens weer het beleid toegelicht. Scholen waarderen de leerrechtorganisatie vanwege hun expertise. De trainingen regiovoering die de consultants gevolgd hebben rond complexe casuïstiek zijn daarvoor een bevorderende factor geweest. Daarnaast wordt er in het team veel expertise gedeeld over gespreksvoering, wet- en regelgeving, sociale kaart en jeugdhulpverlening in en buiten de regio.
- Het hebben van regionale bestuurlijke afspraken helpt om elkaar aan te kunnen spreken en zaken in gang te blijven zetten. De politieke opdracht die vanuit het OOGO was neergelegd heeft erg geholpen. Daarbij helpt het dat de thuiszittersproblematiek in de regio als een gezamenlijk onderwerp wordt ervaren en dat daarmee de samenwerking op verschillende niveaus makkelijker wordt georganiseerd. Zowel bestuurlijk, beleidsmatig als in de uitvoering werken gemeenten, samenwerkingsverbanden en leerrechtorganisatie nauw samen.
- Zoek altijd samen naar oplossingen en wees daarin flexibel. Als je blijft denken in onmogelijkheden en (wettelijke) belemmeringen, kom je niet verder. Het heeft geholpen dat de organisaties hier een gezamenlijke ambitie uitspraken en gezamenlijk lef hebben getoond om het nu op te pakken en niet uit te stellen.
- Splitsing van én integrale inbedding in de organisatie van de verzuim- én thuiszittersconsulent.
- Toenemende wachtlijsten in de zorg, alsmede de toenemende complexiteit van de problematiek, maken dat uitvoering van het beleid niet eenvoudig is. Echter, met deze factoren heb je hoe dan ook te maken en de aanpak helpt juist om hierop eerder en beter in te kunnen spelen.
- De grote bevlogenheid van de collega's om hieraan te werken.
- De tijd nemen om de aanpak in te voeren in samenspraak met de ketenpartners. "Bij de invoering ga je niet over één nacht ijs. Het is een proces van lange adem, waarbij de stappen uit het verleden ons steeds dichterbij de huidige werkwijze hebben gebracht." Neem de tijd om goed met de betrokken partijen af te spreken wie welke verantwoordelijkheid heeft. Maar door de jongere echt centraal te stellen, kan dat gesprek goed worden gevoerd.
- De visie van de leerrechtorganisatie op leerplicht: niet leerplicht, maar leerrecht. Elk kind heeft recht op ontwikkeling. Daar zit de gemene deler.

3

3. Casus 2: vroegtijdige preventie

3 Casus 2: vroegtijdige preventie

Totstandkoming brede thuiszittersaanpak

De leerplichtorganisatie heeft in haar visie staan dat elk kind het recht heeft om zich te ontwikkelen en zijn/haar talenten te ontplooien. “De talenten zijn gelijk verdeeld, de kansen tot ontplooiing ervan vaak veel minder. Daarbij is onder andere goed en passend onderwijs cruciaal. ... Om kansengelijkheid te vergroten, werken we vanuit preventie.” Deze preventie richt zich op het voorkomen van thuiszitten door onder andere de inzet van passend onderwijs en preventieve inzet van ondersteuning/jeugdhulp. Met alle betrokken partners in de gemeenten is de ambitie uitgesproken dat alle kinderen recht hebben op gelijke kansen en een passende plek in het onderwijs. Bij de partners leven zorgen over afwezigheid van jongeren, of het nou geoorloofd of ongeoorloofd is. Partijen hebben daarom afgesproken thuiszitten te voorkomen door zo vroeg mogelijk in te grijpen en vooraf goed na te denken hoe dit te doen. Omdat in de praktijk bleek dat de cijfers over thuiszitters van het samenwerkingsverband niet overeenkwamen met de cijfers van de leerplichtorganisatie, zijn ook afspraken gemaakt over registratie en het tijdig in beeld krijgen van de kinderen/jongeren met een ‘thuiszittersrisico’.

De aanpak is in 2020 tot stand gekomen in samenspraak tussen de gemeente, de lokale samenwerkingsverbanden voor po en vo, de schoolbesturen po en vo, de lokale GGD en sociaal werk. Daarnaast heeft het mbo aangegeven in de geest van de bouwstenen van de aanpak te handelen. Om het perspectief van thuiszittende jongeren mee te nemen in de ontwikkeling van de aanpak, is de Adviesraad Eigenwijsheid van het LAKS gevraagd om kritisch mee te lezen. Op hun advies is de tekst van de bouwstenen en het protocol aangescherpt. Bij de ondertekening van het ThuiszittersPact, een lokale doorvertaling van het landelijke Thuiszitterpact, is door de partners de intentie uitgesproken dit lokale Thuiszitterspact uit te breiden naar alle gemeenten uit de regio van de samenwerkingsverbanden.

Doel van de aanpak

Met de ontwikkelde ‘preventieve aanpak schoolverzuim’ willen de organisaties bereiken dat geen enkel kind langer dan drie maanden thuiszit zonder passend aanbod van onderwijs en/of zorg. De preventieve aanpak is dan ook gericht op het stimuleren van aanwezigheid. De partners zijn ervan overtuigd dat deze werkwijze thuiszitters voorkomt: “We zien dat het bij thuiszitters waar we laat betrokken zijn, veel moeilijker is ze weer terug naar school te krijgen.” Leerplicht wordt dus zo vroeg mogelijk aangehaakt bij ziekteverzuim en voert onder het adagium ‘Praat met ons en niet over ons’ gesprekken met deze jongeren. Dit wordt gezien als preventie om zodoende thuiszitters te voorkomen dan wel tijdig in beeld te krijgen.

Zes bouwstenen voor de aanpak ‘stimuleren aanwezigheid’

1. Stimuleren van aanwezigheid.
2. Betrouwbare registratie en vroegtijdige signalering.
3. Contact met leerling en ouders.
4. Vroegtijdige en continue samenwerking partners.
5. Van stagnatie naar doorbraak.
6. Dekkend aanbod van onderwijs en jeugdhulp/zorg.

Doelgroep van de aanpak

De brede thuiszittersaanpak in deze casus is feitelijk een preventieve aanpak schoolverzuim. Dat wil zeggen dat vanuit de leerplichtorganisatie (de definitie van) wettelijk verzuim niet leidend is, maar scholen wordt gevraagd om jongeren vroegtijdig bij leerplicht te melden. Het gaat dan om tien uur verzuimen in vier weken al bij DUO te melden als overig verzuim. In de praktijk gaat het dan vaak om ongeoorloofd verzuim. Binnen de aanpak is ook afgesproken om tijdig actie te ondernemen op (ziekte)verzuim als voorbode van langdurig geoorloofd thuiszitten en dus al preventief aan te haken op kortdurend ziekteverzuim. Het gaat daarbij om jongeren die aan één of meer van de volgende criteria voldoen:

- in een periode van twee maanden drie keer (of meer) één of twee dagen ziek gemeld;
- onduidelijk ziekteverzuim van meer dan tien schooldagen achtereen;
- meer dan vier dagen ziek gemeld, verspreid over de afgelopen maand;
- opvallend ziekteverzuim, bijvoorbeeld regelmatig ziek naar huis.

Werkwijze in de praktijk

Een belangrijk onderdeel van de preventieve aanpak zijn de gesprekken vanuit leerplicht met de scholen (bij zowel directie als leraren) om hen te informeren over (het belang van) aanwezigheid en verzuimregistratie. Dit is een continue taak van leerplicht en – mede door personele wisselingen op de scholen – telkens weer nodig. Ook is het analyseren en het met de samenwerkingsverbanden vergelijken van de cijfers/registraties een belangrijk onderdeel in de organisatie van de aanpak.

Melden en registreren van langdurig geoorloofd verzuim

Scholen is gevraagd om ziekteverzuim te melden aan leerplicht. Voor het melden en registreren van het geoorloofde verzuim (zorgwekkend ziekteverzuim) is door de leerplichtorganisatie een formulier ontwikkeld (zie afbeelding 1). Desalniettemin komt het nog wel voor dat een deel van deze meldingen min of meer toevallig naar boven komt. De leerplichtorganisatie vergelijkt de eigen cijfers met de cijfers over thuiszitters van het samenwerkingsverband en zoomt vervolgens in op verschillen. Ook bij schoolbezoeken komen soms meerdere meldingen naar boven. Door in gesprek met elkaar te blijven, komen er wel steeds meer meldingen binnen. “Het moet in het DNA van de scholen komen dat ze iemand gaan missen.” Er is altijd toestemming van ouders bij een kindbespreking (ZAT). Ouders weten het vooraf. Ook bij twijfelachtig verzuim vraagt de school of leerplicht mag aansluiten. In beide gevallen heeft leerplicht een adviserende rol. Bij zorgwekkend verzuim onder de 16 uur mag de school overigens gewoon wettelijk melden via DUO en doorloopt de leerplichtambtenaar de ‘reguliere’ route.

Afbeelding 1 Aanmeldformulier ziekteverzuim

Uitgangspunt is dat onderstaande informatie met ouders besproken is.

Naam leerling :
Geboortedatum leerling :
Telefoonnummer ouder(s) :
E-mailadres ouder(s) :
Naam school / groep :
Naam leerkracht / IB-er :
Datum :

Reden van aanmelding aankruisen (verzuimoverzicht toevoegen)

1. Meer dan 4 dagen ziek gemeld verspreid over de afgelopen maand.	
2. Onduidelijk ziekteverzuim van meer dan één week achter elkaar.	
3. In een periode van 2 maanden drie keer (of meer) één of twee dagen ziek gemeld.	
4. Op een andere manier opvallend ziekteverzuim (bijv. regelmatig ziek naar huis gaan).	

1	Zijn er eerdere ziekmeldingen geweest en is hier een patroon in te ontdekken?	
2	Wat is volgens ouders de reden van de ziekmelding(en)?	
3	Is de leerling onder controle van de huisarts/specialist? Zo ja, bij wie? Is er een diagnose gesteld/bekend?	
4	Is er sprake van probleemgedrag en/of zijn er zorgen over de thuissituatie?	
5	Is het wijkteam betrokken bij de leerling/het gezin?	
6	Zijn er andere vormen van verzuim (spijbelen, te laat komen)? Zo ja, welke? Is de leerplichtambtenaar betrokken?	
7	Welke acties zijn er door school ondernomen (graag met datum)? Resultaat?	

Aansluiten bij de reguliere leerplichttaken

Ten behoeve van preventie en het tijdig actie kunnen ondernemen zijn er voor het melden van geoorloofd, maar 'zorgwekkend', ziekteverzuim' door de samenwerkende partners vier criteria vastgesteld, te weten:

- in een periode van twee maanden drie keer (of meer) één of twee dagen ziek gemeld;
- onduidelijk ziekteverzuim van meer dan tien schooldagen achtereenvolgend;
- meer dan vier dagen ziek gemeld verspreid over de afgelopen maand;
- opvallend ziekteverzuim, bijvoorbeeld regelmatig ziek naar huis.

Als leerplicht dit geoorloofde verzuim via het aanmeldformulier vanuit scholen ontvangt, pakken ze dit verzuim – in lijn met de reguliere leerplichttaken – als volgt op:

- De leerplichtambtenaar overlegt met de school en vraagt waar nodig nadere informatie over de melding.
- De leerplichtambtenaar nodigt leerling en ouders uit voor een gesprek.
- De leerplichtambtenaar informeert bij leerling en ouders naar achterliggende problematiek, reden van verzuim, wat nodig is om schoolgang te hervatten, of er hulpverlening is betrokken (en zo ja, welke) en zet eventueel de route naar hulpverlening in. Hierbij is ook aandacht voor de eventuele rol van de school in deze oorzaak.
- De leerplichtambtenaar koppelt de inhoud van het gesprek en de gemaakte afspraken terug naar leerling, ouders en ondersteuningscoördinator middels het terugkoppelingsformulier.
- Met toestemming van leerling en ouders neemt de leerplichtambtenaar contact op met hulpverlening/betrokkenen om zaken af te stemmen.
- De leerplichtambtenaar maakt samen met leerling, ouders en ondersteuningscoördinator en eventuele andere betrokkenen een SMART plan van aanpak waarbij duidelijk is wie wat wanneer doet.
- Er wordt een casusverantwoordelijke aangewezen.
- In het geval dat de leerplichtambtenaar de regie heeft, blijft deze het traject volgen.
- Bij blijvend verzuim bespreekt de leerplichtambtenaar de casus in het ZAT en worden vervolgspraken gemaakt.

Toename aantal meldingen

In de praktijk heeft de aanpak geleid tot een toename van het aantal meldingen van ziekteverzuim en daarmee een stijging van de caseload voor de leerplichtorganisatie. Uit de calculatie van de formatie blijkt echter dat deze redelijk overeenkomt met de formatierichtlijn van Ingrado. Wel kost de preventietaak (o.a. adviseren en informeren) relatief veel uren. De verwachting is dat die uren zich elders weer terugbetalen, zowel binnen de leerplichtorganisatie als in de budgetten voor jeugdhulp. Overigens is wel duidelijk afgesproken dat eerst de scholen zelf aan zet zijn als het om verzuim gaat, en dan pas leerplicht.

Uitvoeringsafspraken

1. Stimuleren van aanwezigheid

- Scholen hebben aandacht voor het aanwezigheidsbeleid op school en leerlingen en ouders worden geïnformeerd over het aanwezigheidsbeleid van school en wat te doen wanneer er sprake is van verzuim.
- Scholen zien leerlingen en ouders als een belangrijke partner bij het vergroten van de aanwezigheid. Zorg als school dat leerlingen en ouders zich thuis voelen, communiceer met hen over vorderingen vanuit een positieve insteek en investeer in de relatie voordat er sprake is van verzuim. Hierbij wordt geluisterd naar het verhaal van de leerling en ouders.

2. Betrouwbare registratie en vroegtijdige signalering

- Alle docenten registreren uniform in het registratiesysteem van school. Dat betekent dat mentoren/docenten weten wat, wanneer en hoe geregistreerd moet worden en er uniformiteit (samenwerkingsverband breed) in afkortingen zit. Leerplicht kan hierover, waar nodig, een training verzorgen.
- School heeft registratie van aan- en afwezigheid op orde en meldt via een registratiesysteem aan DUO en aan het Samenwerkingsverband.
- School heeft een vast aanspreekpunt of coördinator voor afwezigheid. Deze coördinator staat in nauw contact met de leerplichtambtenaar van de school (zodat ook de leerplichtambtenaar inzicht heeft) en de coördinator kan het verzuimoverzicht van leerlingen uitdraaien en analyseren.
- De coördinator analyseert op basis van het verzuimoverzicht wekelijks het verzuim en kijkt of er een patroon is te ontdekken. Hierbij kijkt school kritisch naar de eigen rol in het verzuim.
- De mentor is op de hoogte van het verzuim en voert eerste preventieve verzuimgesprekken met leerling en ouders. Indien de leerling bij voorkeur met een andere vertrouwde persoon binnen school het gesprek voert, dan biedt school daar de mogelijkheid toe.

Vervolg uitvoeringsafspraken

- De afwezigheidsregistratie (verzuimoverzicht) van de school wordt besproken met de partners (zoals Schoolmaatschappelijk werk, GGD, Leerplicht of andere partners die op school rondlopen en invloed kunnen hebben op het terugdringen van verzuim) en er worden gezamenlijk acties uitgezet en uitgevoerd.
- In het kader van vroegsignalering betreft de school de partners zo snel mogelijk om samen op te trekken en een analyse te maken met het gezin.
- School brengt betrokken partner(s) steeds weer op de hoogte als er opnieuw sprake is van verzuim.

3. Contact met leerling en ouders

- De mentor neemt nog dezelfde dag, of uiterlijk na drie dagen ziek zijn, contact op met de leerling en ouders en gaat in gesprek met hen over het verzuim, en monitort het verzuim.
- De mentor voert de eerste preventieve afwezigheidsgesprekken met leerling en ouders.
- De mentor gaat de reden van verzuim na.
- De mentor blijft contact onderhouden met thuis gedurende afwezigheid en informeert de ondersteuningscoördinator (iemand binnen de school die de ondersteuning rondom de jongere coördineert).
- Er blijft focus op aanwezigheid en aanwezigheid wordt opgemerkt in positieve zin; 'wat goed dat je er bent'.
- De mentor en de ondersteuningscoördinator hebben een gezamenlijke verantwoordelijkheid waarbij de mentor het contact behoudt met leerling en/of ouders en de ondersteuningscoördinator adviseert en coördineert.
- De mentor en ondersteuningscoördinator maken gezamenlijk een inschatting of er sprake is van zorg. De ondersteuningscoördinator verwijst eventueel door naar jeugdarts (geoorloofd verzuim), leerplichtambtenaar (vermoedelijk ongeoorloofd verzuim) of ZAT-bespreking (om te kijken wie wat oppakt, samen met jeugdarts, schoolmaatschappelijk werk en leerplicht).
- Als het verzuim blijft en/of voldoet aan één van de vier criteria ziekteverzuim (zie bijlage 1 voor de vier criteria) neemt de mentor contact op met de leerling en ouders om dit aan te geven en toe te lichten waarom school de jeugdarts inschakelt. Leidraad voor dit gesprek is het aanmeldingsformulier (zie afbeelding 1).
- Afhankelijk van de criteria van te laat komen en/of spijbelen nodigt de ondersteuningscoördinator leerling en ouders uit voor een preventief gesprek met de leerplichtambtenaar of wordt er een melding bij de leerplicht gedaan middels DUO. Leerling en ouders zijn hier vooraf van op de hoogte gebracht.

4. Vroegtijdige en continue samenwerking

- Partners hebben elk hun eigen expertise en verantwoordelijkheid die het bevorderen van schoolaanwezigheid en voorkomen van verzuim ondersteunt.
- Partners handelen volgens het protocol preventieve aanpak schoolverzuim.
- Partners binnen en buiten school stemmen zaken af en komen afspraken na.
- Partners spreken elkaar aan op het niet nakomen van afspraken.
- Partners zijn goed bereikbaar voor elkaar. Ze zoeken elkaar actief op als dat nodig is.
- Partners betrekken elkaar vanaf de start van het proces wanneer er op meerdere vlakken zorgen zijn en inzet van anderen wenselijk is. Bij ernstige zorgen volgen alle betrokkenen de stappen van de Meldcode.
- Partners kunnen na elkaar, maar zeker ook vanaf de start van het proces of tijdens het proces tegelijkertijd ingezet worden, en gezamenlijk met leerling en ouders in gesprek gaan, waarbij steeds gekeken wordt naar effectiviteit.
- Partners koppelen in overleg en met toestemming van leerling en ouders, informatie, het resultaat van hun acties en gemaakte afspraken naar school terug.
- Er wordt altijd een casusverantwoordelijke aangewezen, maar er blijft een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de leerling.
- De leerling staat centraal en is samenwerkingspartner in de stappen die nodig zijn.
- Bij een (beginnende) thuiszitter gaat één van de partners (na onderlinge afstemming) z.s.m. (binnen twee weken) met leerling en ouders in gesprek, en eventueel op huisbezoek. Hierbij speelt reden van verzuim een rol, maar ook de afweging wie de beste ingang heeft bij leerling en ouders.
- Partners zorgen samen met de leerling en ouders voor een zorgvuldige analyse voor het bepalen van een passende interventie. Deze analyse brengt kenmerken van de leerling, de thuissituatie, school, buurt en vrije tijd in beeld. Daarbij worden beschermende en risicofactoren benoemd.
- Partners maken samen met leerling en ouders, ondersteuningscoördinator en eventueel andere betrokkenen, in onderlinge afstemming, een SMART plan van aanpak.

5. Van stagnatie naar doorbraak

- De casusverantwoordelijke of een ander signaleert stagnatie en analyseert wat de stagnatie is en waar, en waarom de uitvoering van het plan van aanpak stagneert.
- Ligt de stagnatie bij een van de partners, dan spreekt de ondersteuningscoördinator desbetreffende partner rechtstreeks aan en bij uitblijven van goede samenwerking schakelt de ondersteuningscoördinator op naar een leidinggevende. Indien de oorzaak van stagnatie bij de school ligt, is het de verantwoordelijkheid van de partners om de ondersteuningscoördinator hierop aan te spreken en evt. op te schalen naar de leidinggevende van de ondersteuningscoördinator.

Vervolg uitvoeringsafspraken

- Ligt de stagnatie in de achterliggende problematiek van de leerling, dan plant de ondersteuningscoördinator of één van de betrokken partners een multidisciplinair overleg (MDO). Andere opties zijn het inbrengen van de casus in het casuïstiek-overleg thuiszitters van het Samenwerkingsverband vo (leerlingen vo) of de casus kan ingebracht worden bij het doorbraak-overleg voor zowel po- als vo-leerlingen.
- Leerplicht registreert in het eigen systeem duidelijk wat de oorzaak van de stagnatie is en of er sprake is van wachtlijsten voor jeugdhulp.
- School betreft samenwerkingsverband po/vo als er geen overeenstemming met leerling en ouders wordt bereikt (voor opschaling is er de mogelijkheid om een onderwijsconsulent in te schakelen).

Betrokken organisaties

Diverse organisaties zijn bij de aanpak betrokken. Hieronder worden de verschillende organisaties beknopt besproken, inclusief de taken. In bijlage 1 is dit in een stroomschema opgenomen.

Jeugdarts

- De jeugdarts is een vast aanspreekpunt als het gaat om afwezigheid door ziekte en/of vragen over de ontwikkeling van leerlingen.
- De jeugdarts adviseert m.b.t. de mate van belastbaarheid.
- De jeugdarts kan met instemming van ouders en leerling contact opnemen met behandelend artsen en of andere behandelaren.
- De jeugdarts is bevoegd te verwijzen naar jeugdhulp.
- De jeugdarts kan een re-integratieplan opstellen.
- De jeugdarts sluit aan bij zorgteam/ZAT/MDO.
- De jeugdarts heeft een geheimhoudingsplicht.

Schoolmaatschappelijk werk

- De schoolmaatschappelijk werker wordt betrokken na interventie van de school en biedt consult en advies omtrent opgroei- en opvoedproblematiek aan ouders en de jongere.
- De schoolmaatschappelijk werker gaat naast ouders/leerling staan en biedt pedagogische ondersteuning aan ouders t.a.v. omgang en aanpak van het verzuim van hun kind.
- De schoolmaatschappelijk werker brengt de gezinsproblematiek en buurt- en vrijetijdsfactoren in beeld en zet hierop interventies in.
- De schoolmaatschappelijk werker motiveert leerling en ouders voor hulp.
- De schoolmaatschappelijk werker neemt deel aan zorgteam/ZAT/MDO.

Samenwerkingsverband vo

- Het SWV ondersteunt scholen bij het inzetten van interventies en het opstellen van een plan van aanpak wanneer school daar ondersteuning bij vraagt.
- Het SWV biedt mogelijkheden om extra ondersteuning in te zetten, onderwijs-zorg-arrangementen samen te stellen, plaatsingsmogelijkheden bovenschools te bieden.
- Het SWV signaleert knelpunten in het aanbod en zorgt voor een dekkend aanbod binnen de regio.
- SWV communiceert met ondersteuningscoördinatoren over de leerlingen (met verzuim) gemeld in LDOS/LVS⁸.
- Het SWV zorgt driemaandelijks voor een terugkoppeling (leerlingen met verzuim) van registratie in LDOS/LVS en plaatst het thema met regelmaat op de agenda van het ondersteuningscoördinatorenoverleg.
- Organiseert driemaandelijks het casuïstiekoverleg thuiszitters, waarin scholen een casus kunnen inbrengen. Het doel van dit overleg is met elkaar een plan van aanpak voor vastgelopen casuïstiek op te stellen. Aan dit overleg nemen de volgende partners deel: leerplichtambtenaar, jeugdarts, schoolmaatschappelijk werker, samenwerkingsverband, ondersteuningscoördinator, medewerker vanuit jeugdhulporganisatie/opvoedingsondersteuning.

⁸ LDOS is het systeem waarmee de (regionale processen rond de) overdracht van leerlingen van po naar vo wordt ondersteund en geregistreerd. LVS is het leerlingvolgsysteem van de betreffende instelling.

Samenwerkingsverband po

- Scholen voor po kunnen advies of ondersteuning vragen aan het samenwerkingsverband wanneer scholen te maken krijgen met een (dreigende) thuiszitter. Er kan dan – ook preventief – worden meegedacht over mogelijke (extra) ondersteuning, een arrangement of een verkenning van mogelijke oplossingen. De regie blijft daarvoor bij de school (en het bestuur) waar de leerling staat ingeschreven.
- Wanneer thuiszitten langer duurt (dan vier weken) kan zowel de school als ook het samenwerkingsverband – in samspraak met de betrokken LPA – het initiatief nemen tot een breed overleg. Samen met ouders, (eventueel de leerling), school en andere betrokkenen (waaronder o.a. leerplichtambtenaar en/of jeugdarts) zal besproken worden welke stappen en ondersteuning en/of (jeugd)hulp nodig zijn om tot terugkeer in onderwijs te komen. Hoewel de formele verantwoordelijk blijft liggen bij de school van herkomst, zal het samenwerkingsverband hierbij een oplossingsgerichte, maar ook meer sturende positie innemen.

Medewerkers Toegang en regie

Het Jeugdteam heeft zelf in de thuiszittersaanpak niet direct een lijn met de school. Ze kunnen adviseren, maar lopen niet in de school rond. De gemeente heeft daarentegen in het kader van de thuiszittersaanpak twee medewerkers 'Toegang en regie' aan het team toegevoegd die het gesprek aangaan met jongeren die verzuimen dan wel uit dreigen te vallen, om te bezien wie hen het beste kan ondersteunen; welke inzet is nodig en vanuit welke instantie? Dit is gericht op toegang verlenen tot passende inzet en zodoende verder verzuim en uitval te voorkomen. Deze medewerkers weten de wegen goed te bewandelen als specialist; hoe lopen de zorglijnen en wat doet de school? Ze kunnen gericht lijnen inzetten om weer onderwijs tot stand te brengen. Deze twee medewerkers doen niets anders dan jongeren die verzuimen of dreigen uit te vallen op school te ondersteunen door in te zetten op de juiste jeugdhulp/ondersteuning zodat ze niet uitvallen en/of terug kunnen keren binnen het onderwijs. Ze weten allerlei verschillende aanbieders van jeugdhulp te vinden en zijn een aparte tak binnen de aanpak. In de preventieve aanpak komt het in eerste instantie bij GGD en andere ketenpartners van de school terecht. Dat is de eerstelijns hulp, maar als dat niet toereikend is dan zijn er korte lijnen – scholen hebben een rechtstreeks nummer – en kijken ze samen met de school naar een oplossing.

Organisatie binnen leerplicht

Wie heeft welke rol binnen de leerplichtorganisatie bij de uitvoering van deze brede thuiszittersaanpak? Hoe is de inzet van medewerkers georganiseerd en hoeveel fte wordt er specifiek hiervoor ingezet?

Vanuit de leerplichtorganisatie moet het belang van vroegtijdig melden van ziekteverzuim continu onder de aandacht worden gebracht van zowel schoolleiders als docenten. Daarnaast is het volgende van belang voor de interne organisatie:

- De leerplichtambtenaar heeft een wettelijke taak bij het bespreekbaar maken van (een vermoeden van) verzuim, niet medisch, met ouders en leerling.
- De leerplicht heeft de mogelijkheid om door te verwijzen naar organisaties die vrijwillige jeugdhulp inzetten en/of Halt in te schakelen en de bevoegdheid om een proces-verbaal op te maken en/of om dwang in civiel kader op te starten.
- De leerplichtambtenaar handelt volgens de MAS (Methodische Aanpak Schoolverzuim).
- De leerplichtambtenaar neemt bij casuïstiek waar ongeoorloofd dan wel geoorloofd verzuim speelt deel aan zorgteam/ZAT/MDO.
- Als leerplicht doorkrijgt (bijvoorbeeld door ouders, andere betrokkenen of door LDOS) en/of het beeld heeft dat er verzuim is waar zij niet bij betrokken zijn, hebben ze de bevoegdheid het gesprek aan te gaan en scholen aan te spreken op het niet tijdig melden van verzuim en thuiszitters.
- De leerplicht registreert in JVS (leerlingenadministratiesysteem van leerplicht).

Borging van de aanpak

Er zijn op bestuurlijk niveau afspraken gemaakt tussen de scholen, het samenwerkingsverband en gemeente. Er is dus een bestuurlijk commitment waarop ze terug kunnen vallen. Men zorgt er bijvoorbeeld voor dat de wethouder blijft aangehaakt. Verder is het een kwestie van lange adem en voortdurend onder de aandacht brengen. Scholen hebben hierin ook hun eigen behoeften, sommigen hebben meer te maken met laatkomers of zien luxe verzuim als een issue. Het is dan van belang om met die scholen mee te denken en op hun behoeften in te spelen, vanuit de grotere achterliggende visie waarbij ook het ziekteverzuim wordt opgepakt. Als scholen eenmaal zien wat ze erbij te winnen hebben, kom je gemakkelijker in gesprek over de thuiszittende jongere en kan de aanpak beter ingevoerd en geborgd worden. Men wil thuiszitten voorkomen en dus tijdig actie ondernemen. Leerplicht gaat met scholen in gesprek en gaat daarin na of de zorgstructuur goed is opgezet. Indien dat niet het geval is, kunnen ze helpen door een goede zorgstructuur te ontwikkelen. Ook dat draagt bij aan het borgen van de aanpak.

Om de voortgang te monitoren zijn de afspraken in SMART-doelen geformuleerd. Per kwartaal worden de resultaten op deze doelen bekeken. Enkele voorbeelden van de huidige doelen zijn:

- % thuiszitters/AV'ers⁹ waarbij het eerste contact binnen één week plaatsvindt: 80%.
- % thuiszitters/AV'ers waarbij in de eerste maand doelen zijn gesteld: 90%.
- % thuiszitters/AV'ers; geen enkel kind langer dan drie maanden thuiszit zonder passend aanbod van onderwijs en/of zorg: 80%.
- Wachttijden binnen de wettelijke norm: binnen 14 dgn. eerste gesprek: 100%.

De gestelde doelen zijn stof voor het gesprek met de partners, ze zijn belangrijk voor de aanpak en geven de nodige inzichten. Een-op-een doorvertaling van de afgesproken doelen naar de partners zelf is echter lastig. Bij leerplicht merken ze bijvoorbeeld dat de SMART-doelen niet altijd beïnvloedbaar zijn door hen. Passend onderwijs of het zorgaanbod liggen bijvoorbeeld buiten de invloedssfeer van leerplicht. De leerplichtorganisatie vertaalt de doelen nu dan ook naar doelen waar ze wel zelf invloed op hebben: "SMART moet ook haalbaar zijn voor het team dat ermee werkt."

Verwachte impact

Er is een stijging van het aantal meldingen van ziekteverzuim en scholen en leerplicht voeren vaker onderling het gesprek over verzuim: "Leerplicht wordt vanouds meer gezien als de handhaver en de veroordelende functionaris. Nu zien scholen ook meer de preventieve en meedenkende kant." Verder is het feitelijk nog te vroeg om effecten te zien. De aanpak is pas dit schooljaar (2024-2025) op deze wijze op alle scholen van start gegaan.

Om (nog) meer impact te hebben, worden momenteel afspraken gemaakt om als gezamenlijke partners effectiever op te kunnen treden. Er zijn discussies over budgetten. Dergelijke discussies kunnen ervoor zorgen dat de jongere niet meer centraal staat. De gemeente en het Samenwerkingsverband zijn bezig met pilots waarin eerst de oplossing wordt gezocht en pas daarna wordt gekeken hoe de betaling verantwoord moet worden. Dit moet budgetten doorbreken. Mogelijk dat dit aanpassingen van regelgeving vraagt, maar daar kan men nu nog niet op antwoorden. De gemeente stelt nu eerst een specialist thuiszitten aan; een leerplichtambtenaar die gericht is op thuiszitten – iemand die ook de discussie aangaat over wie betaalt wat met ketenpartners. Dit staat echter nog in de kinderschoenen. De leerplichtorganisatie heeft de partners (schoolbesturen po/vo/mbo en de samenwerkingsverbanden) betrokken in de sollicitatiecommissie voor deze functie. "Dit helpt hopelijk bij het aannemen van deze specialist, die het mandaat krijgt om deze gesprekken over budgetten te voeren: 'er is een school en we gaan pas weg als de school de jongere aanneemt' is daarbij het doel." De partners richten een gezamenlijk 'potje' in waaruit de ondersteuning in eerste instantie betaald wordt. Vervolgens gaat men na wie het had moeten betalen. Hiermee moeten discussies aan de voorkant worden voorkomen en wordt de jongere geholpen. In de praktijk kan makkelijk naar elkaar gekeken worden. Dat werkte belemmerend voor het uitvoeren van de aanpak.

"We kijken nu hoe we vanuit stagnatie naar doorbraak komen. Daarom gaan we nu iemand met mandaat aannemen en achteraf leren we dan hoe het ingestoken moet worden. De specialist is iemand die vanuit binding kijkt en de relatie tussen partijen goed houdt. Het kan anders drie of vier maanden duren voordat er iets ligt. Discussies waar ouders bij zijn over de vraag of het nu zorg of onderwijs is, willen we niet. Stagnatie ontstaat daar. We willen als het kind net thuiszitter is direct aan de slag gaan. De thuiszitterspecialist hangt er dan boven en creëert een snellere oplossing."

Belemmerende en bevorderende factoren

Uit de casus komen meerdere belemmerende en bevorderende factoren naar voren:

- Het was niet simpel om scholen zover te krijgen om eerder te gaan melden. Daar moet vanuit leerplicht continu het gesprek over gevoerd worden.
- Houd er rekening mee dat de scholen onderling variëren in hun aandacht voor verzuim. In het po was bijvoorbeeld meer aandacht nodig dan in het vo en het mbo doordat het po nog minder gewend was aan een andere, preventievere blik. Gelijke kansen bieden houdt ook in dat je ongelijke maatregelen moet nemen.
- Het gezamenlijk werken aan een oplossing is cruciaal. Daarbij is het van belang het gesprek mét de leerling (en ouders) te voeren, en niet over. Dat gesprek hoeft niet door leerplicht gevoerd te worden. Ook is er wekelijks contact over de casus tussen de verschillende betrokkenen. Daar hoeft de ouder niet continu bij te zijn. In geval van dreigende stagnatie wordt met elkaar naar een oplossing gezocht.
- Zorg dat iemand de casusregie heeft en maak met elkaar duidelijke afspraken wie waarvoor verantwoordelijk is. Daarbij is de uitdaging om te doen wat nodig is en niet te kijken naar wat mag vanuit het eigen kader. Samenwerking is

⁹ Thuiszitters zijn kinderen/jongeren die langer dan vier weken verzuimen óf niet op een school staan ingeschreven, inclusief leerlingen met een vrijstelling van onderwijs op basis van medische of psychische problemen. Absoluut Verzuimers (AV) zijn leerplichtige jongeren die zonder geldige reden niet op een school staan ingeschreven.

alleen succesvol als de leerling daadwerkelijk centraal staat en er dus over de eigen posities van de organisaties heen wordt gestapt.

- Scholen moeten zelf goed hun zorgpopulatie in kaart brengen en dan hebben we aanknopingspunten voor onze interventies.
- Commitment op bestuursniveau maakt dat afspraken zijn vastgelegd in protocollen. Daar kan dan telkens op worden teruggegrepen.
- Elk kwartaal worden de verzuimcijfers in beeld gebracht. Deze kwartaalcijfers plus het verhaal zijn van belang om te meten of er voortgang zit in de aanpak en zodoende betrokkenheid bij de partners te behouden. Een goede registratie (en afspraken daarover) is onontbeerlijk. Die dienen ook om het goede verhaal te houden, de focus te leggen en te bepalen of er nog aanvullende interventies/opties beschikbaar gemaakt moeten worden.

“Er is een wet waar je zaken aan kunt ophangen, maar preventie staat daarin niet beschreven. We zoeken dus naar mogelijkheden vooraf. Directeuren po geven aan dat ze vaak pas naar leerplicht gaan als ze handelingsverlegen zijn. Scholen kunnen als ze twijfelen al veel eerder op de lijn komen, dat kan niet overal, maar wij hebben dat wel zo georganiseerd. Omgang met ouders is ook anders, verschoven van school naar kind, mondiger. Zwaarder voor de school, maar als we scholen eerder helpen en gevoel geven er niet alleen voor te staan, dan helpt dat. Niet wachten op 16 uur verzuim in 4 weken als ouders door school niet te bereiken zijn. Het helpt dat leerplicht dan al eerder samen met de school het gesprek met ouders aan kan gaan. Onze aanpak zit niet allemaal in de wet, maar het is wel verweven. Protocollen zijn met alle bestuurders getekend. We hebben afgesproken dat we preventief willen werken. Dat is soms zoeken. Afstemming met ouders bijvoorbeeld over toestemming om aan te sluiten bij een zorgoverleg. Als je ouders echter kunt uitleggen dat je hen helpt en aan hun zijde staat om mee te denken en ze ook meeneemt in het proces, kaders en de verwachtingen, dan helpt dat.”

4. Epiloog

4 Epiloog

In deze rapportage zijn twee casussen van zogenoemde brede thuiszittersaanpakken beschreven. De beschrijvingen zijn bedoeld om andere gemeenten en regio's van inspiratie te voorzien voor een eigen aanpak. De huidige wetgeving werd ook in deze casussen als een belemmering ervaren. Zo werkt het verschil tussen geoorloofd en ongeoorloofd bijvoorbeeld tegen het opstellen van de hier gepresenteerde aanpakken. Ook zou er meer mogelijk moeten zijn in het creëren van onderwijs-zorgarrangementen waarbij zowel scholen als gemeenten (jeugdhulp) een rol hebben en is de huidige definitie van thuiszitters die door de Inspectie van het Onderwijs wordt gehanteerd te smal. Dit maakt dat een groep geoorloofd verzuimers niet als thuiszitter of als doelgroep van leerplicht wordt gezien. Eén van de gesprekspartner zegt hierover: "Dat de Leerplichtwet verouderd is en de jeugdzorg/-hulp onder druk staat (o.a. wachtlijsten), is niet bevorderlijk." In beide casussen is men er echter in geslaagd de aanpak zodanig in te richten dat de leerplichtorganisaties met hun ketenpartners – binnen de wettelijke mogelijkheden en met oog voor privacyvraagstukken – actie kunnen ondernemen op geoorloofd verzuim om thuiszitten (preventief) tegen te gaan. Ondanks het ontbreken van een landelijke 'grondslag' om als leerplicht het geoorloofde verzuim aan te pakken, laat het zien dat er mogelijkheden zijn om ook vanuit leerplicht deze jongeren te helpen bij hun recht op onderwijs. Daarbij baseren de organisaties zich onder meer op de Grondwet, het VN Kinderrechtenverdrag, de Wet passend onderwijs en het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. De casussen zijn zelfstandig beschreven en spreken daarmee voor zichzelf. Wel is er een aantal overeenkomsten tussen beide aanpakken te zien en zijn er bredere lessen te trekken. Die passeren hier kort de revue.

Bestuurlijk commitment

Een belangrijk onderdeel van beide aanpakken is dat binnen de betreffende regio van de leerplichtorganisaties samenwerkingsafspraken op bestuurlijk niveau zijn gemaakt met alle relevante betrokken partners (gemeente, schoolbesturen, samenwerkingsverbanden, jeugdzorg). Dit maakt dat er bestuurlijk commitment is en de partners bij eventuele uitvoeringsknelpunten hierop terug kunnen grijpen.

Gegevensuitwisseling over thuiszitters op zowel beleids- als casusniveau

Goed, helder en actueel inzicht in (het aantal) thuiszitters is zowel op beleids- als casusniveau van belang om thuiszitten effectief tegen te gaan. Accurate en tijdige gegevensuitwisseling tussen school en de leerplichtorganisatie is een vereiste om de betrokkenheid van leerplicht bij de jongeren te kunnen garanderen. De leerplichtorganisatie speelt een centrale rol in het verkrijgen van een totaaloverzicht op de data/aantallen thuiszitters, zowel voor de uitvoering van de aanpak als het informeren van het beleid. In beide aanpakken vindt een vergelijking plaats van *het aantal* thuiszitters uit de registratie van de leerplichtorganisatie met de *aantallen* van het samenwerkingsverband. Hierin blijken telkens weer verschillen te zitten. Dit is een verschijnsel dat zich ook voordoet in de vergelijking tussen de aantallen van de leerplichtorganisatie en de school. Door de aantallen te vergelijken komen zowel de problematiek als de jongeren zelf steeds beter in beeld en kan er dus ook worden geanticipeerd. Hierbij zou het helpen als vanuit het Rijk een definitie wordt gehanteerd waarbij al het verzuim en thuiszitten relevant is om te weten. Dan hoeft niet meer telkens dit verhaal verteld te worden. Een gesprekspartner zegt hierover: "Het moet gewoon vanzelfsprekend worden dat alle thuiszitters in alle regio's in beeld zijn en een aanpak krijgen."

Om daadwerkelijk thuiszitten te voorkomen, is het uiteraard nodig op casusniveau te kunnen opereren. Dit vraagt het uitwisselen van gegevens tussen school en leerplicht. In beide aanpakken zijn de mogelijke grondslagen hiervoor bekeken in nauwe samenspraak met de privacy-officers. Dat is iets dat volgens de gesprekspartners ook in landelijke wet- en regelgeving opgenomen zou moeten worden. Een belangrijke voorwaarde om te handelen is dat de gegevens van geoorloofd verzuimers door de school alleen worden doorgegeven aan de leerplichtorganisatie *na een akkoord van de ouders*. In de praktijk blijkt dat ouders vrijwel altijd die toestemming verlenen en blij zijn dat de hulp bij het recht op onderwijs wordt geboden.

Regie beleggen

Voor een goede en tijdige ondersteuning van de jongere is het beleggen van de regierol vereist. In beide casussen ziet de leerplichtorganisatie erop toe dat de regie ook daadwerkelijk wordt opgepakt door de verantwoordelijke organisatie: de regie op zorg bij de zorgorganisatie, de regie op onderwijs bij de onderwijsinstelling. Vanuit leerplicht wordt in voorkomende gevallen dan de procesregie verzorgd.

Leerplicht als adviseur

In beide casussen valt op dat er onderscheid bestaat tussen de meer ‘traditionele’ handhavende leerplichtambtenaar voor (vermoedelijk) ongeoorloofd verzuim en de adviserende leerplichtambtenaar. Een speciale thuiszittersconsulent, alsmede een visie op leerrecht in plaats van leerplicht, maakt het inschakelen van leerplicht bij geoorloofd verzuim opportuun. Het is minder bedreigend voor de ouders en de jongere. Zij voelen zich meer gesteund. Leerplicht is echter niet alleen een adviseur in specifieke casuïstiek. De leerplichtorganisaties gaan ook telkens weer het gesprek aan met de scholen om hen te informeren over geoorloofd en ongeoorloofd schoolverzuim, alsmede het belang van een goede registratie.

Benadrukken rol leerplicht bij geoorloofd verzuim

Ten slotte merken we hier op dat in beide casussen wordt aangegeven dat ze de positieve en ondersteunende rol die leerplicht kan spelen bij geoorloofd verzuim – en zodoende thuiszitten tegen te gaan – continu onder de aandacht van de scholen moet worden gebracht. Beide betrokken leerplichtorganisaties besteden hier een deel van hun tijd aan om zodoende medewerking voor de aanpak te behouden. Het wettelijk beleggen van een ondersteunende en adviserende taak voor leerplichtambtenaren rond schoolverzuim is – nog los van het AVG-vraagstuk – behulpzaam bij de uitvoering en het opzetten van een brede thuiszittersaanpak. In plaats van de huidige focus op handhaving en leerplicht, gaat het hier dus om een adviserende rol voor de leerplichtambtenaar gefocust op het leerrecht van de jongere.

Tot slot: lessen voor anderen

Zoals aangegeven dienen de twee beschreven aanpakken ter inspiratie om aan de slag te gaan met een brede thuiszittersaanpak. De aanpakken zijn daartoe zelfstandig leesbaar, maar desgevraagd geven de betrokken leerplichtorganisaties ook een aantal lessen mee:

“Wees niet bang voor hogere aantallen thuiszitters en stijgingen van verzuimmeldingen, maar laat daar het goede en eerlijke verhaal bij zien.”

“Zorg dat je goed aanwezig bent op de scholen om het gesprek daar te voeren. Niet alleen bij geoorloofde afwezigheid, maar ook bij ongeoorloofd verzuim zetten we in op het vinden van oplossingen samen met school, ouders en andere betrokkenen, zodat de jongere zich op de best mogelijke manier kan ontwikkelen.”

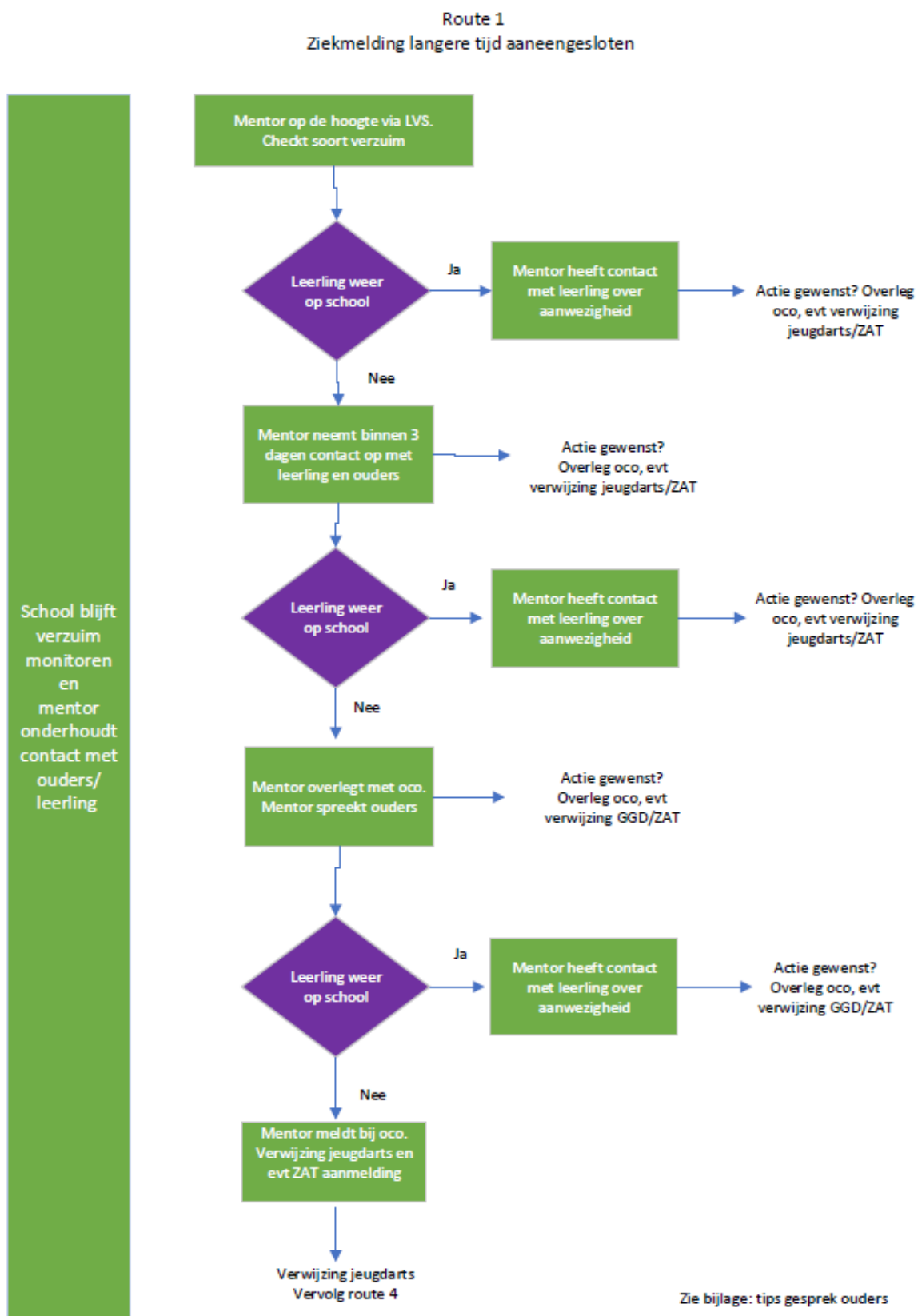
“De aanpak is niet zomaar tot stand gekomen en is iets dat gezamenlijkheid vraagt. Het is een lang proces geweest met gedeelde zorgen over de ontwikkeling van het aantal thuiszitters, en door goede samenwerking en vertrouwen in elkaar (en de leerplichtorganisatie). We hebben jaren geïnvesteerd in een goede samenwerking met de scholen, samenwerkingsverbanden, gemeenten en de jeugdteams. Dat werpt uiteindelijk zijn vruchten af.”

“Kijk vanuit de kern wat er nodig is om de jongere perspectief te bieden. Er is daarbij ook meer mogelijk dan je denkt als je preventie als uitgangspunt neemt. Stel samen een haalbaar plan op en focus je op enkele succesfactoren om het zo gaandeweg uit te bouwen. Je moet niet alles in één keer willen.”

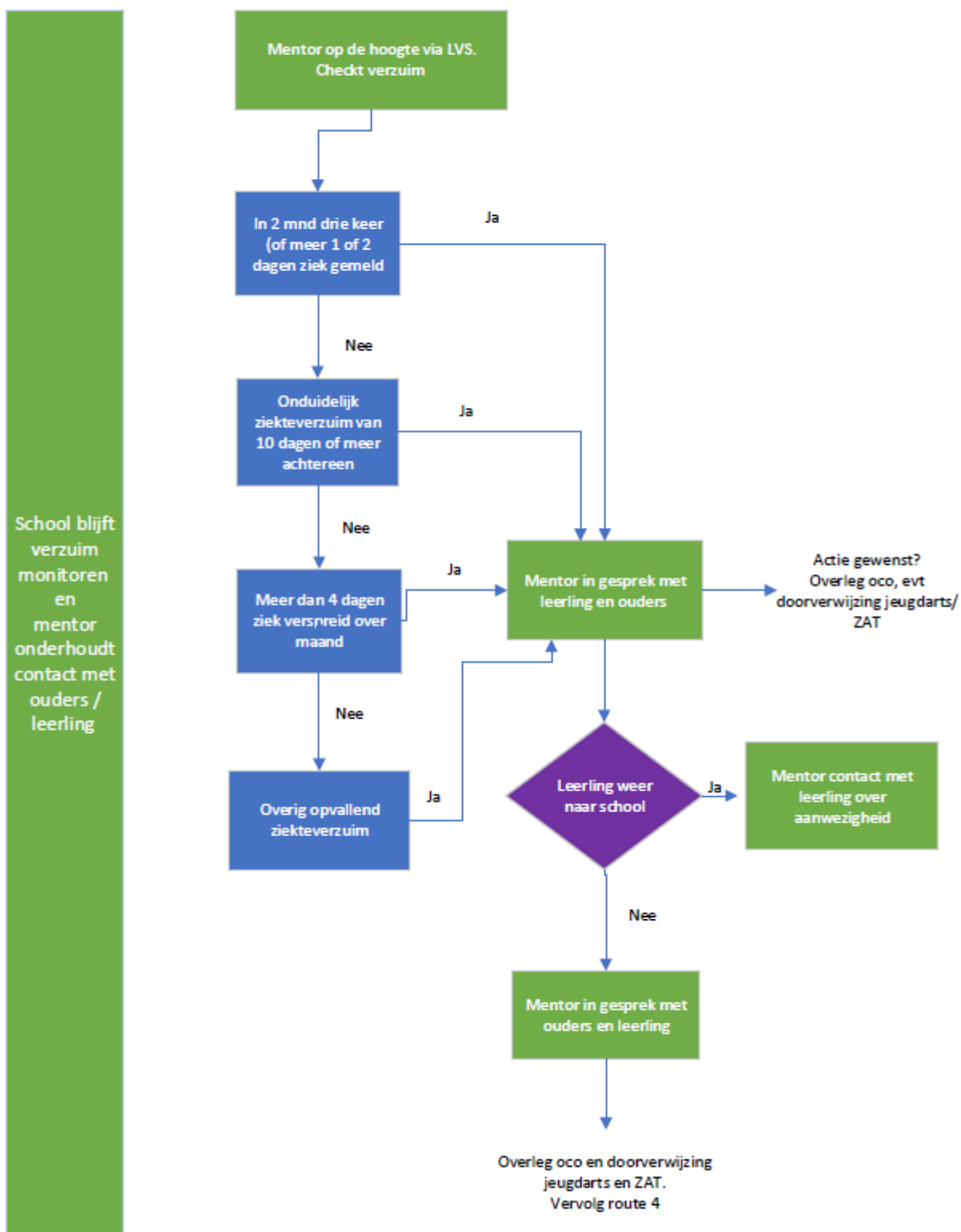

Bijlagen

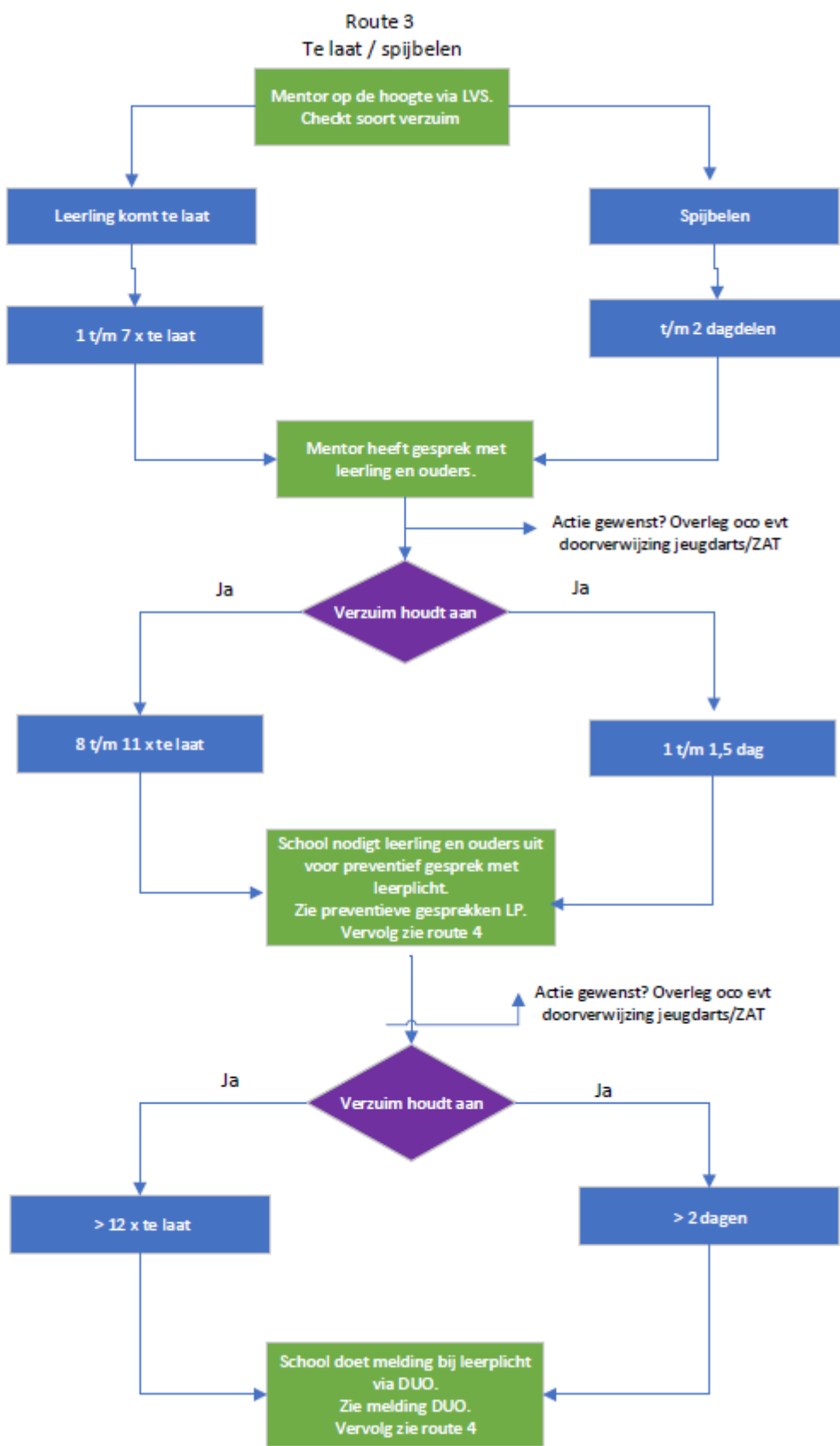
Bijlage 1: stroomschema's routes casus 2

Route 2
Ziekmelding frequent, kortdurend, wisselvallig

School blijft verzuim monitoren en onderhoudt contact met ouders/ leerling

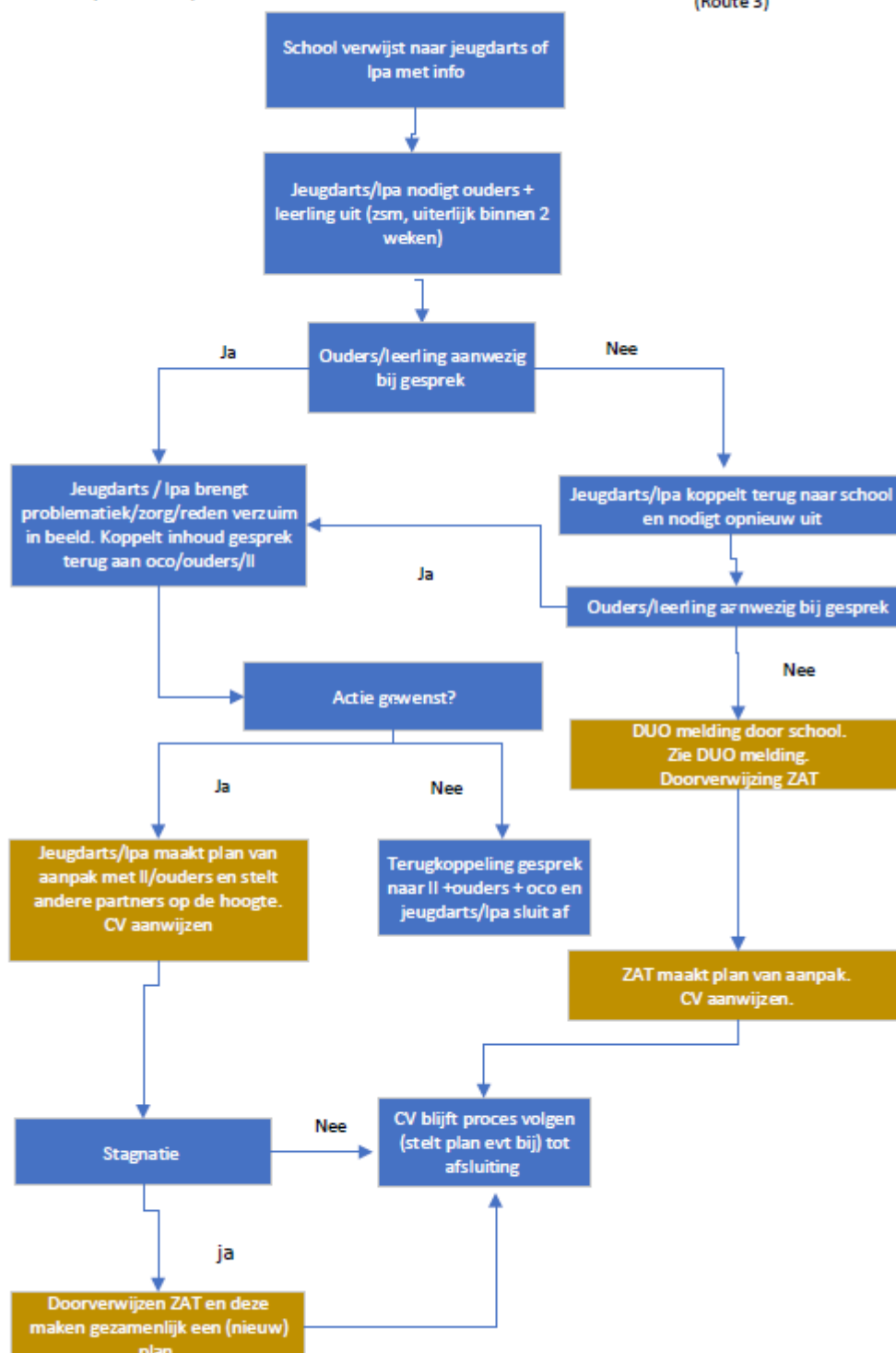

Route 4 Verwijzing partners jeugdarts, lpa, ZAT

Ziekteverzuim
(Route 1 + 2)

Te laat komen en spijbelen
(Route 3)

School blijft verzuim monitoren en mentor onderhoudt contact met ouders / leerling

Regioplan

Transformatorweg 38

1014 AK Amsterdam

T +31(0)20 531 53 15

www.regioplan.nl

REGIOPLAN

PARTNER VOOR MAATSCHAPPELIJKE IMPACT